

# התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות  
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

## א'קעז

ערב שבת־קודש  
פרשת בשלח / שירה  
י"ד בשבט התשע"ז



יוצא־לאור על־ידי  
צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק

פרשת בשלח היה מורה לכל מלמדי התינוקות ולכל ההורים לילדים<sup>31</sup> קטנים, לקבץ את הילדים בשבת שירה בחצר בית־הכנסת ולספר לילדים את סיפור קריעת ים־סוף, כיצד שרו הציפורים וצפצפו בשעה שמשה וכל בני־ישראל, אנשים ונשים, שרו את שירת 'אז ישיר', והילדים הקטנים קטפו פירות מעצי הים<sup>32</sup> והאכילו את הציפורים ששרו ורקדו.

המהר"ל היה מצווה לתת לילדים 'קאשע' [דייסה] שיתנוה לפני התרנגולים והציפורים<sup>33</sup>, לזכר פירות הים שבהם האכילו הילדים הקטנים את הציפורים. לאחר מכן היה המהר"ל מברך את כל הילדים ואת ההורים, שיזכו לחנך את הילדים ולגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים. ע"כ. במנחה אין אומרים 'צדקתך'.

נדפס בס' היכל־מנחם ח"ב עמ' לו, מתאריך ו' שבט תשמ"ח. וראה להלן הערה 33.

31 והכוונה גם לילדות – כדמוכח מקריעת ים־סוף ('התוועדיות' תשמ"ז שם, הערה 115).

32 ראה שמות רבה כא"י.

33 והעיר הרבי: "אלא שלא ראינו שכ"ק מו"ח אדמו"ר ינהוג כן. [ויש לומר מהטעמים לזה – מה שכתב אדמוה"ז בשו"ע (או"ח סי' שכד ס"ח) "יש נוהגים לתת חטים לפני העופות בשבת שירה, ואינו נכון שהרי אין מוונותיהם עליך" (דפסק כהמג"א שאוסר, ולא כמו שמסיק בס' תוספת־שבת הובא באורחות־חיים שם, שכיוון שנהגו כן לשם מצווה אין להקפיד בכך), ובימינו אלו לא מצוי שיהיו תרנגולים וכיצא בהם שמוונותיהם עליך (כפי שהיה רגיל בדורות שלפני זה בעיריות הקטנות)].

"בכל זאת, הרי זה רק בנוגע להאכלת העופות, אבל בוודאי שיש לספר לילדים את כל הנ"ל, ובמיוחד – לנטוע בהם מידה טובה של רחמנות על בעלי־חיים (שמתבטאת גם בסיפור דהאכלת העופות), "ורחמיו על כל מעשיו" – ספר־השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 222.

אין אומרים 'אב הרחמים'<sup>25</sup>.

המנהג הוא לאכול בשבת שירה 'שווארצע קאשע'<sup>26</sup> [דייסה ממין קטניות הנקרא כיום בארץ (בטעות<sup>27</sup>) 'כוסמת'], ומקורו כדלהלן:

בשבת שירה תש"ב סיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע<sup>28</sup>:

"המהר"ל מפראג [שהיה מייסד, מבסס ומפיץ של מנהגי ישראל<sup>29</sup>] קבע מנהג<sup>30</sup>, אשר בשבוע של

לי בטעם הדבר שהספרדים בד"כ מקצרים בהפטרות, כיוון "שעל הרוב מקפידים האשכנזים שלא לפחות מכ"א פסוקים בהפטרה, והספרדים סומכים דהיכא דסליק עניינא סגי, וזה מצאתי בכעשר הפטרות במשך השנה. רק בהפטרת פ' שקלים מיחלפא שיטתייהו של האשכנזים והספרדים. ומנהגנו בתוניס להתחיל גם שם 'בן שבע שנים' כמנהג אשכנזי – ומנהג חב"ד שם כהספרדים].

25 לוח כולל־חב"ד וספר־המנהגים עמ' 16, ע"פ סידור אדמוה"ז. השלמה לשו"ע אדמוה"ז (נדפסה בסוף ח"א עמ' 357, ובמהדורה החדשה ח"ד (!) עמ' תכו) ס' קלא ס"ח.

26 ספר־המנהגים עמ' 72. לוח כולל־חב"ד. המקור – היום־יום, י"ז בטבת. ובהערות וצינונים שם ח"ב ציין שהמנהג נוכר כבר בב"ח סי' רח ד"ה והתוספות מסתפקים. וכנראה קשור לכל האמור בקטע הבא (כיוון שהמאכל חביב על העופות).

27 משנה־ברורה סימן רח ס"ק ב. סידור 'מנחת ירושלים' (תשל"ב) עמ' 1057. וראה אנציקלופדיה־הלמודית ערך 'דגן' ובצירוף שם.

28 ספר־השיחות תש"ב עמ' 73.

29 'התוועדיות' תשמ"ז שבהערה הבאה.

30 בשעתו העיר הרבי: "הלואי היו מחדשים עתה מנהג זה בכל קהילות ישראל", 'התוועדיות' תשמ"ז ח"ב עמ' 448 (ועיי"ש בחריפות בעמ' 454 – בלתי מוגה). ובלקוטי־שיחות ח"ב עמ' 522 מבאר ההוראה מסיפור זה, עיי"ש. אולם למעשה, כשהציעו לפרסם עד"ו, נענו בהוראה: "לא להעתיק כל זה עתה – כי כנראה נשתקע המנהג לגמרי, וכשם שמצווה כו' כך כו'" (=כשם שמצווה לומר דבר הנשמע, כך מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע) – כך

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

# מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ד בשבט ה'תשע"ז - כ"א בשבט ה'תשע"ז

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
א'	י"ד בשבט	הלי נדרים פרק ז-ט.	הלי מכירה פרק ג.	מל"ת קנו.
ש"ק	ט"ו בשבט	פרק י-יב.	פרק ד.	מ"ע צה.
א'	ט"ז בשבט	פרק יג. הלי נזירות.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ה.	מ"ע צה. צב. מל"ת רט.
ב'	י"ז בשבט	פרק ג-ה.	פרק ו.	מל"ת רב. רג. רד.
ג'	י"ח בשבט	פרק ו-ח.	פרק ז.	מל"ת רח. רח. רז.
ד'	י"ט בשבט	פרק ט-י. הלי ערכין וחרימין.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ח.	מ"ע צג. קיד.
ה'	כ' בשבט	פרק ב-ד.	פרק ט.	מ"ע קטו. קטז. קיז.
ו'	כ"א בשבט	פרק ה-ז.	פרק י.	מ"ע קמה. מל"ת קי.

## זמני השבוע\*

תאריך	עלות השחר**		זמן ותפילין	זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' הזריחה							
ו', י"ד בשבט	4.28	5.15	5.36	6.35	9.10	11.55	12.25	5.22.2	5.47
ש"ק, ט"ו בשבט	4.27	5.14	5.36	6.35	9.09	11.55	12.25	5.23.1	5.48
א', ט"ז בשבט	4.27	5.13	5.35	6.34	9.09	11.55	12.25	5.24.0	5.49
ב', י"ז בשבט	4.26	5.13	5.34	6.33	9.09	11.55	12.25	5.24.8	5.50
ג', י"ח בשבט	4.25	5.12	5.33	6.32	9.08	11.55	12.25	5.25.7	5.50
ד', י"ט בשבט	4.24	5.11	5.32	6.31	9.08	11.55	12.25	5.26.6	5.51
ה', כ' בשבט	4.23	5.10	5.31	6.30	9.07	11.55	12.25	5.27.4	5.52
ו', כ"א בשבט	4.22	5.09	5.31	6.29	9.07	11.55	12.25	5.28.3	5.53

\* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.  
 \*\* לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.  
 \*\*\* זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

## זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
בשלח	4:46	6:00	5:00	6:01	4:50	6:00	5:04	6:03
יתרו	4:52	6:05	5:06	6:07	4:57	6:06	5:10	6:08

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

מערכת: לוי יצחק שייקביץ, יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: המרכז לעזרי שליוחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000

טל' 03-3731777, פקס: 03-9606169, 0793 ISSN 7474

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

וכמה ניסים שאירעו לו, בהיותו מלומד בניסים<sup>11</sup>. יש מי שנוהגים לומר ליקוטים מתנ"ך וזוהר כו<sup>12</sup> – ועל זה כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "לא ראיתי במדינותינו נוהגים כן"<sup>13</sup>.

כינוסים:

התאחדות כל האיברים היא על-ידי ה"ראש", וכיוון שכל ארבעת הראשי שנים קשורים זה לזה, יש עניין מיוחד לכנס את בני ישראל בראש השנה לאילן, שיהיו כבראש השנה הכללי "לאחדים כאחד", ובפרט כינוסים של ילדי ישראל שלפני בר-מצווה ובת-מצווה "צבאות השם", כיוון שבהם מודגש במיוחד עניין הצמיחה והגידול, גם (ובעיקר) ברוחניות, שאז הוא עיקר החינוך "הנוך לנער"<sup>14</sup>.

יש לבחור את הזמן המתאים כדי שיהיה ברוב עם הכי אפשרי, בכל מקום ומקום לפי עניינו<sup>15</sup>. וכדאי ונכון להתחיל בעניין של מעשה בפועל תיכף ומיד, באופן המותר ושייך ביום השבת: (א) הוספה בעניין הצדקה – אהבת ישראל ואחדות ישראל – על-ידי החלטה על סכום מסוים, לא רק החלטה כללית (נוסף על האפשרות לקיים מצוות צדקה על-ידי אכילה ושתייה [לחיים]), וכן על-ידי צדקה רוחנית [עצה טובה, לימוד תורה], שיפרישו לעצמם מייד בצאת השבת, ויתנו בפועל בבוקר לעני או לגבאי צדקה. (ב) הוספה בחינוך הילדים, לעוררם אודות קיום המנהג דאכילת פירות ביום זה, ולהסבירם משמעותו<sup>16</sup>.

בהתוועדות ט"ו בשבט תשל"א הכריז הרבי: "עכשיו הזמן שצריכים ל"כבוש" העולם, על-ידי יגיעה והוספה ביתר שאת וביתר עוז בלימוד התורה"<sup>17</sup>.

11) תענית כד, סע"ב. ספר השיחות תנש"א ח"א עמ' 300.  
 12) נדפסו לראשונה בספר 'פרי עץ הדר', ויניציאה, תפ"ח. וכמה פעמים לאחר זה, ובמיוחד בדורנו.  
 13) לקוטי שיחות כרך לא עמ' 235.  
 14) 'התוועדות' תשד"מ ח"ב עמ' 892.  
 15) ספר השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 241 (הפירוט שם אינו שייך בקביעות זו).  
 16) שם עמ' 222 ובהערות. וראה פירוט בכ"ב ב'התוועדות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2120, תשמ"ח ח"ד עמ' 376, תנש"א ח"א עמ' 17 ועוד.  
 17) אפילו לבעלי עסק, וכש"כ ליושבי אוהל. וביאר השייכות לט"ו בשבט, שכמו באילן צ"ל יגיעה רבה וזמן רב עד שבאים הפירות,

שבת שירה:

שחרית – קריאת התורה: נוהגים לעמוד בעת קריאת השירה<sup>18</sup>.

בבית חיינו נהוג לנגן ב"והמים להם חומה... ומשמאלם" הראשון (יד, כב) כמו בסוף פסוק רגיל, ובשני (יד, כט) כמו לפני "חזק". בשירה עצמה (פרק טו) מנגנים בכל מקום שבו מוזכר שם ה': פסוקים א.ג. ו. יא. טז. ובשירת מרים (טו, כא): "שירו לה'... בים"<sup>19</sup>.

קוראים כרגיל לפי הטעמים, גם בתיבת 'מחר' (ז, ט) עמ' 20.

קוראים<sup>21</sup> בסוף הפרשה: "תמחה את זכר, ואחר כך זכר<sup>22</sup> עמלק", הן בשביעי והן במפטיר [בדבר שלילת 'הכאת עמלק' כבר נתבאר ב'התקשרות' גיליון קט<sup>23</sup>].

הפטרה: "ודבורה אשה נביאה... ארבעים שנה" (שופטים פרק ה) עמ' 24.

1) כך בתורה צ"ל 'יגעת' כדי שיהיה 'ומצאת' – לקוטי שיחות כרך ו עמ' 312, ע"ש.

2) ספר המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד. בדרך-כלל כשהרבי היה עומד בקרה"ת, הפנה פניו אל הס"ת מ'ויושע' מתחילת או מאמצע הפסוק לערך (לא היתה קביעות בזה) ועד גמר שירת מרים; ומאז שהחל לשבת בקרה"ת (תשל"ח) עמד מ'ויושע' עד גמר שירת מרים.

3) מפי הרה"ח ר' יוסף יצחק של אופן.

4) אדה"י היה קורא בתורה את שירת הים בנוסח טעמים מיוחד, השונה מנוסח הקריאה דכל השנה וגם משאר השירות שבתורה, וכן נהגו גם כל בניו. הוא לימד זאת להרה"ק הרב"ש בן הצמח צדק, שלימד זאת להרה"ק הרז"א אחי אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (לקוטי דיבורים ח"ב עמ' 460. וראה בסה"ש תש"ו ע' 38, ובלה"ק בס' התולדות אדה"י ח"ד עמ' 1070 משיחה בסעודת ליל שש"פ תש"ו).

5) אף שהיא מהמקראות שאין להם הכרע' – ראה 'התקשרות' גיליון תמו וגיליון תג. הן ע"פ מנהג ישראל והן ע"פ מכתב הרבי הנוגע בנושא זה.

6) שם, ובמנהגי פורים עמ' 72. וראה שם הערת הרבי בארוכה.

7) הקורא בתורה וטעה בתיבה אחת, רגילים בין אנ"ש לחזור רק על התיבה המוטעית, כמו כאן בניקוד תיבת "זכר" (ואין חוששים שישמע כאילו שתי המילים גם יחד כתובות בפסוק עצמו). וראה בשו"ע אדמו"ה ה' קריאת שמע סי' ס"ב, פרמ"ג שם, א"ר סי' קלו ס"ק ד' וב'התקשרות' גיליון שמ עמ' 19 וש"נ.

8) וכבר כתבו זאת פוסקים בדורות שעברו, כמובא ב'ילקוט יסף מועדים' (ה) עמ' 259.

9) ספר המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד. ובשיחות קודש תשל"ו ח"א עמ' 459 איתא, שמנהג חב"ד בד"כ לקצר בהפטרות, להוציא פרשתנו (ההפטרה הארוכה ביותר!) כי בה גם המלחמה היא חלק מן השירה, ע"ש. [הרה"ג ר' מאיר מאוז שליט"א כתב

# הלכות ומנהגי חב"ד

## שבת קודש פרשת בשלח

ט"ו בשבט, שבת שירה

חמישה עשר בשבט:

'ראשה השנה לאילן' נוגע לדינא בארץ ישראל – 'לענין מעשר, שאין מעשרין פירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט'<sup>1</sup>, אבל לא מצינו בש"ס שייקרא ט"ו בשבט בשם 'יום טוב'. המקור היחיד לכך הוא – כמבואר בראשונים<sup>2</sup>, ש'כיוון דקתני בהדי הדדי, כל ארבעה ראשי שנים ביחד, בהא דמיא אהדדי'<sup>3</sup>. הלשון הרגיל 'ראשה השנה לאילנות' בלשון רבים, ביאורו: כיוון שהתחלת העבודה היא מ'הריני מקבל עלי מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך', היינו להשפיע על אחרים, להצמיח אילנות, ורק אחר כך מתחיל עבודת עצמו בתפילה<sup>5</sup>. הפירות שעדיין לא הגיעו לשליש גידולם עד ט"ו בשבט יהיו שייכים לשנת המעשר החדשה, שמתחילה בט"ו בשבט, דהיינו השנה – שנת

(1) פרש"י ורע"ב ריש ראש השנה. רמב"ם הל' תרומות פ"ה ה"א. וזאת כיוון שהאילנות מפסיקים לינוק מהמים דאשתקד, ומתחילה אצלם יניקה חדשה בפועל, ארבעה חודשים לאחר שנידונין על המים. ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ב.  
ראה הדעות ביחס לשיעור 'חנטה', 'הבאת שליש' ועונת המעשרות' בס' 'המועדים בהלכה' עמ' קפב, אנציקלופדיה תלמודית ערך 'הבאת שליש' בתחילתו, ובמפורט בהערות לס' 'שבת הארץ' (מהדורת תשנ"ג) ח"א עמ' 392.  
לא ניתן להפריש תרו"מ מפירות שנה אחת על פירות שנה אחרת.  
(2) מרדכי ראש השנה פ"א סימן תש"א. הגהות מיימוניות הל' שופר פ"א סוף ס"ק א.  
(3) כדמוכח גם מדברי הגמרא (מועד קטן ד, ד), שאם 'גמרי בהדי הדדי, ילפינן מהדדי', ראה שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סימן ה [על תשובה זו חתום רבינו גרשום מאור הגולה, ובס' 'אגודה' מובאים הדברים בשם 'גאון' – 'המועדים בהלכה' עמ' קפו. וראה שיחות קודש תשכ"ב עמ' 189]. כל הקטע לקוח מ'תורת מנחם – התועדות' תשד"מ ח"ב עמ' 948.  
(4) אף שלשון המשנה בריש ר"ה הוא 'ראשה השנה לאילן'. וראה לקוטי לוי צחק אנ"ק עמ' תיג.  
(5) ספרי השיחות תשנ"ח ח"א עמ' 283.

'מעשר שני'. בפועל, הפירות הראשונים שייכנסו לגדר זה יהיו שקדים ושסק<sup>6</sup>.  
אכילת פירות:

בט"ו בשבט 'נוהגים להרבות במיני פירות של אילנות'<sup>7</sup> [וכיוון שט"ו בשבט חל השנה ביום השבת, מקיימים את המנהג גם בהתועדות], ואף שאז רק זמן החנטה, דהיינו התחלת הצמיחה, נוהגים לאכול פירות מוכנים ופירות הכי משובחים, ואכילה כשיעור ברכה אחרונה דווקא, כי גם הסיום והתכלית כלולים כבר ב'ראש', וראים אותם כבר אז בגלוי<sup>8</sup>. ובפרט מיני פירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל – 'גפן ותאנה ורימון... זית שמן ודבש'<sup>9</sup> – 'דבש תמרים'<sup>10</sup>, ונוהגים לאכול גם חרובים, שיש להם שייכות מיוחדת לניסים, כסיפור הגמרא על רבי חנינא בן דוסא ש'די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת', ובהמשך לזה מסופר על כמה

(6) בפירות ה'מביאים שליש' סמוך מאוד לט"ו בשבט יש להיזהר מתערובת. אם אירעה, ראה בס' 'משפטי ארץ – תרו"מ' פ"ח ס"זח, ובקונטרס 'הפרשת תרו"מ במערכת הציבורית' (מכון התורה והארץ, תשנ"ב) עמ' 138 (בפרי האדמה הולכים לפי תאריך הלגיטה, ור"ה שלהם היה ב'א' בתשרי).  
(7) מג"א או"ח קלא ס"ק טו. השלמה לשו"ע אדה"ז שם ס"ח. וראה שיחת ליל ט"ו בשבט תשל"ט ס"ח. ש"פ בשלח תשמ"מ ס"ו. לקראת ש"ק ט"ו בשבט תשמ"ט אמר הרבי: "...בכלל, אין הדגשה לקיים את המנהג דאכילת פירות דווקא ב'ב'ים. על פי רוב [כשחל ט"ו בשבט בחול] אוכלים את הפירות כל אחד בפני עצמו, בבית, ביחד עם בני ביתו, בתוך הסעודה וכיוצא בזה. משא"כ בשנה זו, כיוון שט"ו בשבט חל ביום השבת, השבת הראשונה לאחר התחלת שנת הארבעים מההילולא – מציעים, ובבקשה שיפרסמו בכל מקום ומקום: ביום ט"ו בשבט יעשו התועדות כלליות... בכל מקום ומקום, ועאכו"כ באה"ק... ויקיימו שם גם ברבים המנהגים של ט"ו בשבט – אכילת פירות וכיו"ב (נוסף לזה שכ"א עושה בביתו הפרטי, באווירה ביתית). וכמוכן שבהזדמנות זו ידברו וילמדו דברי תורה... וגם להוסיף בקבלת החלטות טובות..." (ספרי השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 209, ובלה"ק – התועדות תשמ"ט ח"ב עמ' 225).  
(8) התועדות' תשד"מ ח"ב עמ' 914.  
(9) עקב ח.ח.  
(10) רמב"ם הלכות ברכות פ"ח ה"ג [וראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'דבש' בתחילתו, וש"נ].

# תענוג כבר בתחילת העבודה הרוחנית

עיקר ה"שטורעם" בט"ו בשבט הוא – לא בדברים המוכרחים לקיום האדם כחיטה ושעורה, אלא – בפירות האילן שעניינם תענוג • "ראשה השנה לאילנות" מלמדנו שעבודת היהודי צריכה להיעשות לא "מצוות אנשים מלומדה", אלא בגיוס כל כוחותיו, עד לכוח התענוג • כבר בתחילת היום כשמתחיל 'לצמוח', אומר מתוך תענוג "מודה אני לפניך", מהתבוננותו בקרבת ה' אליו • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

לברכה<sup>6</sup> – אבל אף על פי כן, עיקר ה"שטורעם" דחמישה עשר בשבט הוא (לא בנוגע למיני מזונות שנעשו מ"חיטה ושעורה", כי אם) בנוגע לפירות האילן דווקא, להיותו "ראש השנה לאילן".

ואפילו למאן דאמר "חיטה מין אילן היא"<sup>7</sup> – הרי רואים בפועל ב"מנהג ישראל" שעיקר ה"שטורעם" בחמישה עשר בשבט הוא בנוגע לפירות האילן כפשוטם, שהם חמשת המינים (שנמנו לאחר "חיטה ושעורה") גפן תאנה רימון זיתים ותמרים. וכמודגש גם ב"תיקון" חמישה עשר בשבט – כפי שנהוג אצל הספרדים – שעיקר ה"שטורעם" דחמישה עשר בשבט הוא בנוגע לפירות האילן. ומובן, שבעניין זה יש גם הוראה ולימוד בעבודת האדם, כדלקמן.

ב. כללות החילוק שבין 'חיטה ושעורה' לחמשת המינים של פירות האילן בחיי האדם כפשוטם, עד לחייו של פשוט שבפשוטים, הוא – ש'חיטה ושעורה' הם דברים המוכרחים לקיום האדם,

א. חמישה עשר בשבט הוא "ראש השנה לאילן"<sup>1</sup>. ובהתאם לכך, נהגו בכל תפוצות ישראל – "מנהג ישראל תורה היא"<sup>2</sup> – לאכול בחמישה עשר בשבט מיני פירות של אילנות<sup>3</sup>, ובמיוחד – מהדרים לאכול פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, כפי שנמנו בכתוב: "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש" ("דבש תמרים").

ישנם אמנם שבעה מינים שבהם נשתבחה ארץ ישראל, החל מ'חיטה ושעורה' שנמנו תחילה בכתוב, ומכיוון שסדר הכתוב הוא בתכלית הדיוק, מובן, שקדימה זו מורה על מעלתם, וכפי שמצינו גם בנוגע להלכה ש"כל המוקדם בפסוק קודם

(1) ר"ה בתחלתה (דהלכה כב"ה – רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"א. הל' מעשר שני ונטע רבעי פ"א ה"ב. טוש"ע י"ד ששל"א סנ"ז. שם סקב"ה).  
(2) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ"ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א שם סע"ז ס"ד. מנהגים ישנים מדורא עמ' 153. לקו"ש ח"ב עמ' 56 ע' 2. וש"נ.  
(3) מג"א או"ח סקל"א סקט"ז. השלמה לשו"ע אדה"ז (לבעהמ"ס דברי נחמיה) שם ס"ח.  
(4) עקב ח.ח.  
(5) פרש"י ר"פ כי תבוא. רמב"ם הל' ברכות פ"ח ה"ג.

(6) ברכות מא.א. רמב"ם שם. טוש"ע שם סרי"א ס"ד.  
(7) שם מ, סע"א.

# האדם עץ השדה

...שלום וברכה!

...וגם מעניין דיומא דפגרא דחדש זה הוא יום ראש השנה לאילנות, הרבה יש ללמוד בזה, כי האדם השם לבו לכל הנעשדה מסביב לו הרי מכל דבר ודבר יוסיף חכמה על חכמתו בהנהגה שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, ולא דוקא ממחזה בלתי רגיל, אלא אפילו מעניינים המצויים ביותר, וכמו אילן צומח, כמה הוראות בחיי היום יומיים של האדם יש להבין.

ואעיר בזה על אחדים מהם, והם:

רוב מין הצומח ובפרט האילנות מצורפים מחלקים רבים הנכללים בכלל בשלשה: שרש, גוף האילן (גזע, ענפים, עלים) פירות (קליפה, הפרי עצמו, גרעינים).

מהחילוק אשר ביניהם: השרש – נעלם הוא מעין הרואה, אבל עיקר חיות האילן ע"י נמצא (אף שגם ע"י העלים שואפים האילנות מן האויר חומרים המוכרחים לחייהם, וכן קולטים החום מקרני השמש וכיו"ב), עוד זאת, אשר דוקא ע"י השרש עומד האילן על עמדו ואם שרשיו חזקים לא יירא מכל רוחות המנשבות שיעקרו אותו.

גוף האילן – הוא רוב המכריע של בנין האילן, מזמן לזמן מוסיף הוא בעובי בענפים ובעלים, עד שעל ידו – ובפרט ע"י גזע האילן – יודעו שנות האילן.

אבל תכלית שלימות האילן הוא העשותו פירות, כי ע"י הגרעין הוא מזריע זרעו להצמיח אילנות חדשים דור אחר דור.

והנה האדם עץ השדה, היינו אשר בכמה פרטים דומה האדם למה שנראה באילן ועץ השדה ואפילו בחייו הרוחניים, וגם הם בכללותם: נחלקים לשלשה סוגים:

השרש – היא האמונה, אשר על ידה הוא קשור עם מקום ומקור חיותו, הוא הבורא ית' ואף כשגדל בחכמה תורה ומצוות חיותו נמשך לו ע"י אמונתו בד', דתו ותורתו.

גזע וגוף האילן – הם לימוד התורה וקיום המצוות ומעשים טובים, אשר הם צריכים להיות רוב בנין ורוב מנין של מעשי האדם ופעולותיו, וע"פ רוב המצוות וגדלו בתורה ניכרו ימי שנות חיי האדם, היינו חיים מלאים תוכן של חכמה ומעשה.

פירות – תכלית שלימות האדם הוא, כאשר, נוסף ע"ז שהוא מקיים כל המוטל עליו בינו לבין עצמו, הנה משפיע הוא על חביריו והסביבה שלו שגם הם יהיו על צד השלימות, והיינו שפעולתו היא "גרעין" המצמיח אילן (אנשים) בעל שרשים (עיקרי האמונה) גזע וענפים (תורה ומעשים טובים) ונושא פירות (מזכה את הרבים).

המורם מכל הנ"ל: שרש האדם ועיקרו – היא אמונה תמימה. חלישות באמונה מעמידה בסכנה קיום חייו הרוחניים של אדם גדול אפילו.

רוב מנין ורוב בנין האדם – הם מעשי הטובים והולכים ומתרבים מיום ליום.

אבל שלימות האדם הוא נושא פירות – היינו כשהוא משפיע על הרבים ומזכה אותם להיות גם הם ממלאים את תפקידם ומטרת בריאתם אשר אז פעולתו עושה פירות ופירות פרותיהן דור אחר דור וזכות זה תלוי בו.

בברכת לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה.

(אגרות קודש כרך א' עמ' רמז)

ג. והעניין בזה:

שלימות העבודה היא – לא רק כאשר עושה בפועל ממש את המוטל עליו, הן בנוגע לענייני קדושה, והן בנוגע לענייני הרשות, באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"<sup>17</sup>, ועושה זאת "באמונה" (על-דרך הלשון)<sup>18</sup> "משאו ומתנו באמונה", כי אם כאשר עושה זאת מתוך תענוג, שהוא הכוח היותר נעלה מכל כוחות האדם, ולא עוד, אלא שמושל ושולט על כל כוחות הגוף, וכוחות הנפש, ועד כדי כך, שביכולתו ובכוחו להפוך עניין של "תענית" (העדר האכילה של דברים המוכרחים, "חיטה ושעורה") לעניין של "תענוג"<sup>19</sup>.

ובלשון הידוע: "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך"<sup>20</sup>, היינו, ששלימות העבודה היא – לא רק "בכל לבבך ובכל נפשך", עבודה שנעשית בכוחות הפנימיים, שכל ומידות, אלא גם "בכל מאורך", עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה<sup>21</sup>, עבודה הקשורה עם כוחות מקיפים, עד לכוח היותר נעלה בכוחות מקיפים גופא – כוח התענוג.

ובסגנון אחר: עבודתו של יהודי היא – "אני נבראתי לשמש את קוני"<sup>22</sup>, לגרום תענוג ונחת רוח להקב"ה – "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"<sup>23</sup>, על-ידי זה שמגלה את ה"טוב מאוד" (תענוג) שבמציאות הבריאה, שכן, אף-על-פי ש"וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד"<sup>24</sup>, היינו, שעניין זה ("טוב מאד") ישנו כבר מצד הבריאה עצמה, מכל-מקום, "ברא אלוקים לעשות"<sup>25</sup> – לתקן<sup>26</sup>, כדי שיהודי יוסיף בזה עוד יותר, ועל-ידי זה "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"<sup>27</sup>. ולשם כך עליו להשתמש ב"טוב

"ארץ" ממנה יצא לחם" אשר "לבב אנוש יסעד"<sup>9</sup>, מה-שאין-כן חמשת מיני פירות האילן הם דברים של תענוג.

ובלשון ברכת "בורא נפשות": "חסרונך" – דברים המוכרחים לקיום האדם ("חיטה ושעורה"), ו"להחיות בהם נפש כל חי" – דברים של תענוג (פירות האילן)<sup>10</sup>.

ובזה ישנו לימוד והוראה מחמישה-עשר בשבט, "ראש השנה לאילן" [או בלשון הרגיל: "ראש השנה לאילנות"<sup>11</sup>] – שעיקרו (לא בנוגע לחיטה ושעורה, דברים המוכרחים, כי אם) בנוגע לפירות האילן, דברים של תענוג:

אילן<sup>12</sup> – מסמל את תנועת הצמיחה בעבודת האדם, שזוהי התחלת העבודה – לצאת מדרגה של "דומם" ולבוא לדרגה של "צומח", ולאחרי זה – ללכת ולצמוח מדרגה לדרגה, "מעלין בקודש"<sup>13</sup>, עד שיבוא לדרגת "בעל-חי", ולמעלה מזה – לדרגת ה"מדבר", עד לדרגת "אדם"<sup>14</sup> – על שם "אדמה לעליון"<sup>15</sup>.

והנה, כאשר בא "ראש השנה לאילן", התחלת העבודה בעניין הצמיחה – אומרים לו ליהודי שכבר בהתחלת העבודה צריך להיות עיקר ה"שטורעם" אצלו (לא רק בדברים המוכרחים בלבד, כי אם) בעניין של תענוג (פירות האילן), כלומר, שעבודתו לא תהיה באופן של "מצוות אנשים מלומדה"<sup>16</sup>, כי אם מתוך כוונה, התבוננות והתעניינות, ומתוך חיות כו', ולא עוד, אלא שעבודתו תהיה מתוך תענוג. וכל זה – כאמור – מיד בהתחלת העבודה, כאשר מתחיל בתנועת הצמיחה, כבר אז צריכה להיות עבודתו מתוך תענוג.

(8) איוב כה, ה.

(9) תהילים קד, טו.

(10) טור ובי' ואדה"ז שם סר"ז ס"ב.

(11) לשלימות העניין – ראה שיחת ש"פ יתרו תשמ"ה סמ"א.

(12) ראה לקו"ש חט"ז עמ' 529 הע' ד"ה אילן.

(13) ברכות כח, א. ו"ש. וראה זה"ג קסב, רע"ב.

(14) ל' הכתוב – יחזקאל לד, לא. וראה יבמות סא, רע"א.

(15) ל' הכתוב – ישעיה יד, יד. וראה של"ה ג.א. כ, ב. רסח, ב.

שא, ב. עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג.

(16) ישעיה כט, יג. וראה תניא פל"ט. ו"א ר"פ וארא. לקו"ת

אחרי כו, ד. סה"מ קונטרסים ח"ב שטז, ב. ובכ"מ.

(17) אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע שם סרל"א.

(18) יומא פו, א. רמב"ם שם ספ"ה. טושו"ע שם סקנ"ו. וראה שבת

לא, סע"א.

(19) ראה גם שיחת עשרה בטבת תשמ"ה ס"ה. וש"נ.

(20) ואתחנן ו, ה.

(21) ראה פי' הראב"ע עה"פ. ובארוכה – תו"א מקץ לט, סע"ג.

לקו"ת שלח מב, ג. דמ"צ קכב, ב. קסב, ובכ"מ.

(22) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(23) פרש"י תצוה כט, יח. תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי שלח

טו, ו ספרי ופרש"י פינחס כח, ח.

(24) בראשית א, לא.

(25) שם ב, ג.

(26) ב"ר פי"ג, ו ובפרש"י.

(27) ל' חז"ל – שבת יא, קיט, רע"ב. וראה לקו"ש ח"י עמ' 74



# פרשת בשלח

## ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (יג,ז)

'פלישתים' מורה על התפשטות והתרחבות ללא הגבלה (מלשון הביטוי 'מבוי המפולש', היינו שהמבוי פתוח משני צדדים, ללא מחיצות).

יש בחינת 'פלישתים' בצד הטוב - הקדושה, ויש גם בחינת 'פלישתים' בצד ההפכי. הראשון הוא שמחת הנפש בכוראה בפילוש, בגילוי ובהתפשטות גדולה; והאחרון הוא 'שמחה' של ליצנות והוללות (כמאמר רז"ל (עבודה זרה יט) "ובמושב לצים לא ישב" - אלו פלישתים). האדם מתלוצץ מכל דבר, ואין מעצור לרוחו כלל.

בראשית העבודה, כשהאדם מתחיל להתקרב לאלוקות, אל לו לגשת מיד לעבודה של שמחה בלתי מוגבלת, 'פלישתים' דקדושה, כי מהתנהגות כזו עלול האדם ליפול להוללות וליצנות, 'פלישתים' דקליפה. זהו שאמר הכתוב, עם יציאת בני ישראל ממצרים, בראשית דרכם: "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" - 'פלישתים' דקדושה - "כי קרוב הוא" - ל'פלישתים' דקליפה.

תחילה על האדם לעבוד את ה' מתוך קבלת עול מלכותו יתברך, ורק אחר כך יבוא לשמחה אמיתית, ככתוב (תהילים צז): "שמחו צדיקים בה".

(תורה אור פר' בשלח דף סא עמ' ג'ד)

## וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים (יג,ח)

שהיו מזויינים בחמישה כלי זין (ירושלמי שבת פ"ו)

בכל יום חייב אדם לחוות מחדש חוויית יציאת מצרים, בשעת תפילתו. 'ציה' זו נעשה על ידי חמשת 'כלי הזין' המנויים במשנה (שבת פו): חרב (סייף), רומח, קשת, תריס (מגן) ואֶלֶה.

חרב - היינו פסוקי דזמרה (מלשון זמיר עריצים). הוא סידור שבחיו של מקום והתבוננות בגדולת הבורא, ועל ידי זה מתחיל ביטולו של היצר הרע. ככתוב (תהילים קמט): "רוממות אל בגרונם (ועל ידי זה) וחרב פיפיות בידם".

רומח - רמ"ח התיבות של קריאת שמע, על ידי אמירת קריאת שמע כדבעי למהווי - מבטלים את הרע מכול וכול.

קשת - הבקשות של שמונה עשרה (ראה תרגום אונקלוס ל"בחרבי ובקשתי" - בראשית מח, כב). תריס - הטלית והתפילין שלובשים בשעת התפילה. כי בשעה שהאדם מתאמץ להתפלל, מתגבר יצר הרע לעומתו ולבלבלו במחשבות זרות; והטלית ותפילין הם תריס ומגן מפני 'אבני בליסטראות' אלה. אלה - האלה הוא שבט שמכים בו. ובעבודת ה' - מה שאמרו רז"ל (ברכות ה) "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע", כי בדיבורים רכים לא ישפיע על יצרו הרע.

(לפעמים צריכים להשתמש ב'חרב' ו'רומח', המבטלים את הרע לגמרי; ולפעמים די ב'אלה', שהיא הכאה בעלמא. כי כלפי תאוות איסור יש להפעיל 'חרב ורומח', ואילו כלפי תאוות היתר די בהכאה בלבד).

(ספר המאמרים תש"ד, עמ' 100)

העבודה היא מתוך שאיפה להגיע לשלימות העבודה, עבודה מתוך תענוג - אזי גם התחלת העבודה נעשית באופן אחר לגמרי, עד שכבר בהתחלת העבודה יש לו רגש של תענוג.

ד. ביאור העניין בעבודה הפרטית בכל יום ויום: עניין "ראש השנה לאילן" (התחלת ו"ראש" העבודה של "אילן") בכל יום ויום הוא - תיקוף

## עוד בהתחלת עבודת הצמיחה עליו כבר להעמיד את עצמו

— "עמדו הכן כולכם" — בתנועה כזו שרצונו ושאיפתו

להגיע לעבודת ה' מתוך תענוג, אהבה בתענוגים

ומיד בהתחלת היום, שכן, בעת השינה האדם הוא בבחינת "דומם", ומיד כשניעור משנתו, מתחיל אצלו עניין התנועה והצמיחה בכל ענייני טוב וקדושה.

ועל זה אומרים לו, שמיד כשניעור משנתו, עליו להעמיד את עצמו בתנועה שכל השתדלותו ושאיפתו היא - לבוא לשלימות העבודה, עבודת ה' מתוך תענוג, ואז - גם התחלת העבודה, אמירת "מודה אני לפניך", היא מתוך חיות מחודשת לגמרי, ועד שיש בזה אפילו רגש של תענוג.

ובאותיות פשוטות:

כאשר יהודי נמצא בהתחלת היום - יכול לחשוב שאין לו מה לבלבל את עצמו עם ענייני השגות ודרגות שאינן לפי ערכו, דמכיוון שזה עתה נייעור משנתו, הרי בכל פעולה שרק יעשה, אפילו אמירת "מודה אני" מבלי להזכיר אחד משבעה שמות הקדושים<sup>32</sup> (אמירה כזו שלכאורה אין בה אלא תיבות של ענייני הרשות) - יצא כבר ידי חובתו במילוי התפקיד שעבורו נייעור משנתו, ורק אחר כך יש מקום להתחיל לחשוב להתכונן לענייני עבודה נעלים יותר.

הנה על זה אומר אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך

מאוד" שישנו אצל יהודי [ורק מצד עניין הבחירה ניתן גם לכל עמי הארץ (כמבואר בנוגע לכמה עניינים<sup>28</sup>)], היינו, שעבודתו תהיה מתוך תענוג - "טוב מאוד" שבנפשו.

וההוראה שלמדים מחמישה עשר בשבט היא - שבהיותו עוד בהתחלת עבודת הצמיחה, כאשר רק "עלה השרף באילנות"<sup>29</sup> (קודם שהגיע לדרגת אילן עושה פירות, כי אם חנטת הפירות בלבד), עליו

כבר להעמיד את עצמו - "עמדו הכן כולכם" - בתנועה כזו שרצונו ושאיפתו להגיע לעבודת ה' מתוך תענוג, אהבה בתענוגים.

כלומר: גם כאשר נמצא בהתחלת העבודה - אין לו להסתפק בהכנה שתספיק לעבודה שהיא בדוגמת "חיטה ושעורה" (עבודה באופן המוכרח), ורק אחר כך, כאשר יתעלה בעבודתו, יוסיף ויתכונן מחדש לעבודה הקשורה עם בחינת "גפן", וכן הלאה, עד לעבודה בבחינת "תמרים" [כמבואר בכתבי האריז"ל<sup>30</sup> פרטי העניינים בעבודת האדם<sup>31</sup>]. אלא מיד בהתחלת העבודה עליו להתכונן כבר לעבודה כפי שהיא בתכלית השלימות, ביודעו שמציאותו היא - "אדמה לעליון", ובמילא, עליו למלא את רצונו של הקב"ה בתכלית השלימות.

וכאשר נעמד בתנועה כזו מיד בהתחלת העבודה, ב"ראש השנה לאילן" - הרי זה נמשך ומתפשט בכל ענייני העבודה במשך כל השנה כולה, וכפי שרואים במוחש שכאשר התחלת

הע' 27. וש"נ.

28 ראה ד"ה נ"ח תרנ"ו (סה"מ תרנ"ו עמ' שיט בשוה"ג). לקו"ש ח"ח עמ' 155 הע' 45. ח"ח ס"ע 4. ועוד.

29 פרש"י ר"ה יד, סע"א.

30 ל"ת להאריז"ל עה"פ. ס' הליקוטים שם.

31 ראה גם שיחת ט"ו בשבט תשד"מ סכ"ד (התוועדיות תשד"מ ח"ב ס"ע 923) ואילך.

## מזוזה מגנה על גוי?

יפה" – לכן אין הכל צריכים לנוי סוכה – אך שם הוא מסובב יותר על פנימיות העניינים].

בחדש שבט תשל"ד הורה הרבי להגביר את "מבצע מזוזה" – היו אז הוראות טלפוניות ו"שטורעם" גדול בין אנ"ש – ראה ברשימתנו "מבצע מזוזה בכל התוקף ובכל הזריזות" ב'התקשרות' גליון שפ"ט.

בשיחות שלאחר-מכן הגדיר הרבי את המזוזה כחפץ של שמירה, כדלקמן.

וכך ביאר ב'לקוטי שיחות' כרך יט שיחה ה' לפרשת עקב בענין מצוות מזוזה עמ' 12 והערות 11 ו-11\* כהנחת יסוד שענין השמירה דמזוזה אינו "הנאה וריווח" צדדיים מהמצוה אלא ענין עיקרי (תוספות במנחות מד, א. רש"י פסחים ד, א. כד הקמח ערך מזוזה) "לשימור עבד". (ועוד מקורות רבים הפזורים בסוף השיחה וכן בהערות בשיחה כגון בהע' 22, 60; ועוד).

ויש לציין עוד אלו מקורות:

מצד ענין השמירה – ב'בעל הטורים' עקב (יא, כ): "וכתבתם על מזוזות ביתך וסמך ליה למען ירבו, שע"י המזוזה לא יבא המשחית אל בתיכם, וסמך ליה אם שמר תשמרון, על שם ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך".

ובט"ז סרפ"ז סק"ה: "שכל מי שנגע יראת אלוקים בלבו ורוצה לישב בטח ממורא רוחות רעות ח"ו עושה מזוזה לכל פתח".

ובגדר שמירה זו כתב בשו"ת אבני נזר סימן שפד סעיף ז' כן: "להרמב"ם דעיקר מצות מזוזה אינו לשמירה... אך לדעת רש"י בכמה מקומות וכן לשון כמה פוסקים וכן בזוהר הקדוש דעיקר מצות מזוזה לשמור האדם בנפשו ונמשך גם לגופו ולא קשיא קו[שיית] הרמב"ם – אבל לדעת הרבי ועפ"י הכסף משנה – בשיחה, גם להרמב"ם הוי שמירה.

אמנם, חידושו העיקרי של הרבי בשיחה (וראה סוף הערה 33 בהשיחה) הוא שגם במצב שלא בשעת קיום מצות מזוזה ישנה למזוזה סגולת השמירה – עייין שם בהשיחה מירושלמי (פאה פ"א ה"א) במעשה רב של רבי יהודה הנשיא ששיגר

מזוזה לארטובן.

[אגב: בשיחה הערה \*40 מצויין לשאלות סימן קמו ובדפוסים שלפנינו הוא בסימן קמה]

ויש להביא דוגמא לכך מהנאמר במסכת ברכות כג, ב על תפילין כשאוחזן ביד נינטרן וברש"י: "וישמרוני מן המזיקין".

בשיחה מובא בקיצור מהשאלות שע"י המזוזה שקיבל ארטובן נפעלה שמירה – למרות היותו אינו יהודי, אשר נכרי אינו בגדר קיום מצות מזוזה, ויתירה מזה, בית בשותפות נכרי פטור ממזוזה (שו"ע יו"ד ר"ס רפו)!

כוונת הרבי להדגיש שאפילו אם יש כאן בעלות חלקית של יהודי, הרי החלק של הגוי פוטר ממזוזה, ופשיטא כאשר הבעלות היא לגמרי של הגוי כמפורש ברמ"א יו"ד רצא, ב "ועובד כוכבים שביקש שיתנו לו מזוזה, ורוצה לקבעה בפתחו, אסור ליתנו (כך השיב מהרי"ל)" והטעם הוא משום פחיתות כבוד למצוה. תמוה, אפוא, איך נהג כן רבי?

ודייק ב'העמק שאלה' לשאלות שם, שרבי "כתב ליה חד מזוזה ושיגר ליה" כלומר כתב עבורו מזוזה מיוחדת, שכן מזוזה שנכתבה עבור יהודי פשוט שאסור ליתן לנכרי שאז ישנה פחיתות כבוד למצוה.

וראה ב"ם של שלמה, חולין (פי"א סימן ב) – טעם הדבר כיון שבית כזה אינו מטמא בנגעים, אלמא לאו בית מיקרי.

והוא דלא כמ"ש ב'מנחת חינוך' מצוה תכג בדעת הרמב"ם, דבית שהוא בשותפות עם עכו"ם חייב במזוזה – וראה בשו"ת רעק"א ח"א סימן טו בביאור ב' השיטות.

עוד מצינו במכילתא בא (עה"פ יב, כג) ופסח ה' על הפסח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף – "והלא דברים קל-יחומר ומה אם דם פסח הקל שאינו אלא לשעה, ואינו נוהג ביום ובלילה, ואינו נוהג לדורות, נאמר בו לא יתן המשחית, מזוזה שהיא חמורה שיש בה עשרה שמות מיוחדין ונוהגת ביום ובלילה, ונוהגת לדורות על אחת כמה וכמה שלא יתן המשחית כו".

וכן הובא בספר האשכול סוף הלכות מזוזה. וכן איתא בתיקוני זוהר טו, א: מזוזה – זממות. ור"ל שמבטלת המיתה ומאריכה ימי האדם.

של"ן<sup>33</sup> – מדברי הטור והרמ"א<sup>34</sup> והרמב"ם בספרו מורה נבוכים<sup>35</sup> – "מיד שניעור משינתו... יחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב, ויידע שמלך מלכי המלכים הקב"ה חופף עליו... כמו שכתוב<sup>36</sup> שיויתי ה' לנגדי תמיד... ישים אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו".

עוד לפני אמירת "מודה אני לפניך" [כפי

## מיד כשניעור משנתו עליו להעמיד את עצמו בתנועה

### שכל השתדלותו ושאיתו היא – לבוא לשלימות

#### העבודה, עבודת ה' מתוך תענוג

אני" מתוך חיות ושמחה. והגע עצמך:

גם פשוט שבפשוטים שאינו שייך להבנה והשגה, יודע שישנו חילוק בין נברא לבורא: הוא יודע שישנו עולם גדול, עם ריבוי מופלג של נבראים, ומבין בפשטות שאין דבר עושה את עצמו, אלא בוודאי ישנו בורא העולם. ואם העולם הוא גדול – הרי בורא העולם גדול ביותר וביותר! ולכן, כאשר אומרים לו שבורא העולם, מלך

מלכי המלכים הקב"ה, "ניצב עליו... ומביט עליו... אם עובדו כראוי", ועד שיש לו הנאה ממנו, כביכול, "נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני", באמרו "מודה אני לפניך", בהיותו אפילו לפני נטילת ידיים, כאשר אסור לו לומר שמות הקדושים – הרי זה מעורר אצלו התפעלות עצומה ותענוג גדול ביותר!

זה עתה ניעור משנתו, ומיד ראה את מלך מלכי המלכים הקב"ה!

ומה שאינו רואה זאת בעיני בשר – הרי ידוע<sup>40</sup> הסיפור והפתגם שהעובדה שעניי בשר שלו אינם רואים את הדבר, אינה משנה את המציאות! וכפי שמבין גם פשוט שבפשוטים: ראיית הדבר בעיני בשר – תלויה בכמה וכמה עניינים. לכל לראש

שממשיך בסעיף שלאחרי זה<sup>37</sup>: "טוב להרגיל את עצמו לומר מיד כשניעור משנתו מודה אני לפניך כו" – צריך להיות כבר עניין "שיויתי ה' לנגדי תמיד", לדעת ולחשוב ש"המלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו"!

ומובן, שכאשר חושבים לרגע קט אודות תוכן הדברים – בהתבוננות הכי קלה השייכת גם לפשוט שבפשוטים – הרי זה מעורר רגש של תענוג הכי גדול:

מצד אחד – מדובר אודות בן-אדם, בשר ודם, ובפרט כאשר ידע איניש בנפשיה מעמדו ומצבו כו; עדיין לא נטל ידיו; ואפילו לא הספיק לומר "מודה אני" – מצב נמוך ופשוט ביותר.

וביחד עם זה, "המלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה", אשר "מלא כל הארץ כבודו" – מקדים ובא (כלשון הגמרא<sup>38</sup>: "קדמה שכינה ואתיא") בכבודו ובעצמו, ו"עומד עליו", סמוך למיטתו (כביכול), ולא עוד, אלא ש"מניח העליונים ותחתונים ומיחד מלכותו... עליו בפרט", כדי

33) שם ס"ד"ה – במהדו"ת (ועד"ז במהדו"ק ס"א ואילך).

34) בתחילתו.

35) ח"ג רפנ"ב.

36) תהילים טז, ח.

37) ס"ו.

38) ברכות ו, א.

39) רפמ"א.

40) ראה סה"מ תרפ"ח ס"ע רא. סה"ש תש"א עמ' 130.

להנטותו שיהא נופו נוטה למקום טהרה.

וביתר הרחבה ופירוט בצוואת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ('חנוך לנער' עמ' 36):

"הוא [הנער הגדל בלי השגחה וחינוך] כמו אילן סרק הגדל ביער עצמו בלי השגחה וגדל בהתפשטות גדולה בענפים גדולים.. ועקום מאד בהתפשטותו.. ופריו מרים מאוד ומזיק מאוד לאדם הטועם.. עד אשר האדם ירא לנפשו לגשת מקרוב אליו וכו'."

"אך אילן הגדל בגינה, ובעל הגינה משגיח עליו ליפותו ולהדרו בגידולו, שומרו מכל דבר המזיק לו ומזמרו ונוטל מאתו הפסולת, ומשקהו בעתו ובזמנו כפי השיעור הנצרך לו שיגדל בטוב. ולאחר שיגדל יגדל ביושר ובענפים טובים, ונחמד האילן למראה עינים, ופריו מתוק לחיך הטועם, ובעל הגינה ישמח עליו, יאכל מפריו ישב בצילו.

"המעייין היטב במשל הזה יראה בו כל פרטי הנמשל, כי האדם עץ השדה וכגידולו כן יהיה, ואם יתגדל בתוכחות מוסר ובעוריו מאבותיו החכמים המדריכים אותו בחכמה, במדות טובות, ותורת ה' ויראתו יהיה מושרש בלבבו, אז יהיה עצם עצמותו טוב, והתפשטות מדותיו יהיו טובים, ומעשיו יהיו טובים, וכל אשר יגדל ויוסף חכמה בתורה ויראת ה' עוד יהיו מדותיו ומעשיו מתוקנים יותר, כי התורה נמצא בה כל המעשים והמדות הטובות וכו', ותורתנו הקדושה (ובפרט פנימיות התורה) מבררת ומזככת כל מדה ומדה איך שתהיה אמת לאמיתתה."

ורואים, אפוא, שהרבי תמצת רעיון זה בצורה של מועט המחזיק את המרובה ורק בפן החיובי אשר יסודתו במקורות הנ"ל.

## קביעות עתים לתורה

בריבוי שיחות (החל מט"ו בשבט תשל"א) תבע הרבי "לגזול" מזמנו האישי של האדם לטובת לימוד התורה, ראה הנאסף ב'התקשרות' גיליונות א'פה, א'קכג.

מקור הדברים – בנוסף לר"ג מברסלב – הוא כנראה בשערי תשובה או"ח סימן קנו: "והגאון בעל

הפלאה ז"ל פירש שקבעת הוא מלשון קבען פלניא שאף מי שהוא טרוד גדול בעסקיו יש לו לגזול מזה עת ללמוד תורה ודפח"ח". ועיין בהקדמת שו"ת בית אפרים חלק או"ח מ"ש מזה דבר נאה ומתקבל.

## מקור נוסח ניהום אנלים

בריבוי מכתבים (ראה תורת מנחם מנחם ציון כרך ב' עמ' 565 ושם נסמון) מזכיר הרבי ומבאר את "הנוסח המקובל הנהוג בישראל" המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים.

ויש להעיר מקורו של נוסח זה בפרישה על הטור יורה דעה סימן שצג ס"ג: "ה' ינחמך עם שאר אבלי ציון". וכן הובא במהרי"ל (עמ' תרג). ויש לומר שהצירוף "בירושלים" הוא עפ"י לשון ישעיה סו, יג, ובירושלים תנוחמו.

## החסיד שהפסיד לתלות "נוי סוכה"

בשיחת וא"ו תשרי תש"ל (תורת מנחם כרך נח עמ' 42) נתבאר הטעם לכך שבדורות האחרונים מקיימים תשליך ביום ב' דראש השנה – כאשר יו"ט ראשון של ר"ה חל בשבת – משום שראו שנעשה גדר של תקלה בפועל וממילא הוצרכו לשוללה וכו'. ואין כאן רק חשש בעלמא ("שמא יעבירנו") אלא מכשול – שנוכחו שהחלו לטלטל סידורים בפועל, עיין שם. וראה גם 'מנהג אינו מבטל הלכה' – במדור זה, גיליון א'קעד.

לאור דברי הרבי יומתק מ"ש ב'ספר חסידים' סימן רסג: "אמרו לאחד, הנה רבים תולין בהסוכה נוי סוכה ואתה אינך תולה, ואמר להם מה מועיל, הילדים ינתקו הפירות והחוטין שתלויין בהם הפירות בשבת מוטב שלא יחטאו על ידי".

ולכאורה, איך ההין האיש לבטל מנהג ישראל שנהגו בו תנאים ואמוראים? אלא כנ"ל מכיון שנוכח שנוצר מכשול בפועל של חילול שבת, לא ראה לנכון להמשיך במנהג זה.

[וראה ב'תורת מנחם' שם (כרך נח עמ' 193) בהשינוי במנהג זה מכיון שאין יודעים לבטלו י"פה

צריך שיהיו לו "עיניים", ונוסף לזה, עליו לפתוח את עיניו וכו'. ואילו מציאותו של הדבר – מציאותו של העולם הגדול, ועל אחת כמה וכמה מציאותו של בורא העולם – קיימת עוד לפני שהוא יפתח את עיניו לראות!

ומפני גודל ההתפעלות והתענוג שבדבר (שמיד כשניעור משנתו רואה את הקב"ה עומד לפניו) – אינו יכול להתאפק עד שייטול ידיו, ולכן מכריז מיד: "מודה אני לפניך"!!!

ונמצא, שמיד בהתחלת היום, כאשר מתחיל אצלו עניין הצמיחה ("ראש השנה לאילן") – יש לו כבר עניין של תענוג (פירות האילן), ולא סתם תענוג, אלא תענוג הכי גדול!

ה. המעשה הוא העיקר<sup>41</sup>:

בעומדנו ב"יום זכאי" ב"ראש השנה לאילן" – הרי זה הזמן המתאים לקבל החלטות טובות על כל ימי השנה (שהרי יום זה נקרא "ראש" לכל ימי השנה כולה) להוסיף עונג בכל מעשינו ועבודתינו, במעשה, בדיבור ובמחשבה, הן בלימוד התורה וקיום המצוות, והן בעבודה של "בכל דרכיך דעהו"<sup>42</sup>, ואפילו בעבודה של "כל מעשיך לשם שמים", שכל עניינים אלו יהיו מתוך תענוג אמיתי.

ועלידי זה זוכים להמשכת הברכות הכי גדולות והכי נפלאות, כלומר, נוסף לכך שמקבלים מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה את כל

העניינים ההכרחיים, "חיטה ושעורה", מקבלים גם כל ענייני תענוג, "להחיות בהם נפש כל חי", עד שהשנה כולה נעשית שנה של עונג, ועל-אחת כמה וכמה – שישנם כל העניינים ההכרחיים באופן של עונג.

וכל זה ממחר ומזרז עוד יותר את העונג האמיתי שיהיה הן למטה והן למעלה, ולמטה ולמעלה גם יחד – כאשר כל אחד ואחד מישראל וכללות עם ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"<sup>43</sup>, ביחד עם השכינה, "שכינתא בגלותא"<sup>44</sup>, ייצאו כולם יחדיו מהגלות, ויבואו ביחד עם משיח צדקנו לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"<sup>45</sup>.

ויקחו עימהם את כל ענייני התורה ומצוותיה, כולל – המנהג של אכילת פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, וכן פרטי ענייני עבודת האדם המרומזים בהם (כנ"ל סעיף ג).

ומוצאים ארץ ישראל בשלימותה, כולל – קיום היעוד<sup>46</sup> "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך", ובאופן של הרחבה אמיתית – עלידי זה ש"שמועה טובה תדשן עצם", בטוב הנראה והנגלה, במהרה בימינו ממש.

(קטעים מהתועדות ליל חמישה עשר בשבת ה'תשמ"ה; התועדות תשמ"ה, כרך ב' עמ' 1138-1145 – בלתי מוגה)

(43) בא י.ט.

(44) זח"ג ד.ב. סו, סע"א. עה, סע"א. ועוד.

(45) עקב יא.יב.

(46) ראה יב.כ, וראה ספרי עה"פ. פרש"י שופטים יט, ת. רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

# יהודים, צאו מן הגלות!

לבקש את הגאולה בקול גדול

אפילו פעולה אחת של יהודי אחד, יש בכוחה לפעול את הגאולה האמיתית והשלימה - כפסק דין הרמב"ם: "צריך כל אדם שיראה עצמו... וכן כל העולם חציו זכאי וכו', עשה מצווה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה". על-דרך משל לכף מאזניים שקולה, שאפילו "משהו" יכול להטות לכף זכות. ויש להוסיף, שבזה נכללת גם הפעולה לעורר אודות התקווה והציפייה והדרישה על-דבר ביאת המשיח (דבר המקרב ופועל את ביאת המשיח), אשר גם בעניין זה מודגש הכלל ד"המעשה הוא העיקר" - לצעוק ולבקש בפועל ממש!

ועל-דרך שמצינו בנוגע לכללות עניין התפילה - שעם היותה "עבודה שבלב", "אי זו היא עבודה שבלב... זו תפילה", מכל-מקום אין להסתפק בכוונת הלב ובמחשבה בלבד (אף-על-פי שבוודאי יודע הקב"ה מה שמכוון בליבו ומחשבתו), אלא צריך להיות דיבור בפה דווקא. שכן ביחד עם העילוי ד"קלא פנימאה", הרי "לא יתפלל בליבו בלבד, אלא מחתך הדברים בשפתי, ומשמיע לאוזניו", היינו, שה"קלא פנימאה" הוא באופן שחודר את כל כוחות נפשו, עד שנמשך ומתגלה בדיבור ממש. ומכיוון שכן, צריכים לצעוק בכל כוחות הנפש ובקול גדול: "עד מתי", "דאלאי גלות" [=הלאה הגלות]!! [ופשוט: שאין סתירה לזה ממאמר רז"ל "המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה" - שהרי עניין זה אינו אלא כאשר יש מקום לחשוש שכוונתו בהשמעת קולו הוא "כאילו אין הקב"ה שומע תפילת לחש", מה-שאינ-כן כאשר השמעת הקול היא "כדי לכוון יותר"]. והעיקר, כאמור, גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו בפועל ממש.

(משיחת שבת פרשת בשלח, שבת שירה, ט"ו בשבט תשמ"ו - התוועדות ה'תשמ"ו, כרך ב' עמ' 508)

## לצעוק ולבקש מתוך שמחה

ישנם הטוענים שצריכים אמנם לצעוק "עד מתי", אבל אף-על-פי-כן מכיוון שנמצאים ביום השבת, ש"אין עצב בו", ואדרבה: "וקראת לשבת עונג" - אין מקום לצעוק "עד מתי", שהרי צעקה זו קשורה עם הצער על הגלות!

על כך אומרים להם - אדרבה, תצעקו "עד מתי" מתוך שמחה! ובמכל שכן וקל וחומר: אם כל עניין של תורה ומצוותיה צריך להיות מתוך שמחה, הרי על אחת כמה וכמה שבנוגע למצווה רמה ונישאה כהציאה מהגלות, יציאת כל בני-ישראל והשכינה מהגלות - בוודאי ובוודאי שצריכה להיות מתוך שמחה הכי גדולה! ומכיוון שכן, צעק "דאלאי גלות" מתוך "שטורעם" ושמחה גדולה!

...ולכן מכריזים עוד הפעם: "אידן, גייט ארויס פון גלות" ... [=יהודים, צאו מן הגלות].

יש לכם שאלות וקושיות - השאירו אותם בגלות, או שתיקחו איתכם גם את השאלות והקושיות, ו"תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות", ובכל אופן, העיקר הוא - "גייט ארויס פון גלות"...

(שם עמ' 527-528)

# מאחורי משל העץ והאדם

מקור לגבי הלקח שיש ללמוד מעצים בעבודת האדם ובחינוכו • האם  
מזוזה מגינה על גוי? • על נוי סוכה ועל הניסוח המתאים לניחום  
אבלים • מסדרת 'יסודתו בהרי קודש'

## מה ללמוד מעץ

"הטבה קטנה בכמות בגרעין ובשתיל עץ, חשיבותה גדולה ביותר לכשיגדל הגרעין והשתיל והיו לאילן נושא פירות. ובוודאי לדכוותי[ה] דכת"ר [דכבוד תורתו] אין צורך בביאור בכל זה" דברים אלו כותב הרבי לאחד מרבני צרפת בשנת תשכ"ט ('אגרות-קודש' כרך כו עמ' גט) אחרי שקבע כי "כל השפעה טובה בגיל הצעיר והחינוך מוגדלת פי כמה לכשיגדל המחונך והמחונכת". ובשנת תש"ל להנהלת ה'מרכז לעניני חינוך' מילאנו איטליה (שם עמ' שכא):

"ידוע בחינוך שאפילו הטבה הנראית קטנה בשעתה, נכפלת היא פי כמה וכמה, בדוגמת הטבה בגרעין או בשתיל רך שכל טיפול והטבה נעשה אחר כך שלא בערך באילן העושה פירות ופירי פירות". ולעובד ציבור שסייע לגן ילדים חב"די בהנהלת הגנת מרת רחל זמיר ('אגרות-קודש' שם עמ' תפ) מוסיף הרבי את הצד השני של המטבע:

"ובוודאי אין צורך להדגיש לאיש אשר כמוהו גודל ענין החינוך, שהוא כדוגמת גרעין או שתיל רך, אשר כל הטבה וטיפול יתר מביאים תוצאות באין ערוך כאשר הגרעין או השתיל נעשה אילן נושא פירות, (והוא הדין בצד השלילי, ח"ו)". שנים רבות לפני כן נכתב ב'לקוטי שיחות' כרך ו"א עמ' 309:

אמר הכתוב כי האדם עץ השדה 'כרם ה' צבאות

בית ישראל' והפירות הם הילדים, כבנים וכבנות, ומה גדולה אחריות המנהיגו - הגן אשר בידו מסר בעל הכרם את כרמו, שלכן אמרו רז"ל שלימוד הילדים נקרא מלאכת ד', ומה גדול זכותו אשר מינהו ד' לנוטר כרמו. ורואין אנו אשר כל הטבה, ואפילו קטנה, בגרעין, גורמת יפוי ושבח רב באילן הצומח ממנו. וכך באגרת מ"ח כסלו תש"ו (לקוטי שיחות, כרך ט' עמ' 323):

ורואים אנו אשר שינוי איזה שהוא אפילו קל בגרעין, משנה את האילן הצומח מהגרעין מן הקצה אל הקצה, וכן הוא בחינוך הילד, ולכן אפילו בשביל הטבה קלה בחינוכו כדאי להשתדל ולהשתדל, וכל-שכן אם החינוך דורש תיקון בעניינים עיקריים העלולים להשפיע על הילד במשך כל ימי חייו. "וחזקה לתעמולה ופעולה - מסיים הרבי -

הנעשית באמת שאינן חוזרות ריקם". הרעיון והבסיס למשל זה מופיע בספר 'נוהג כצאן יוסף' (דינים ומנהגים להג"מ יוסף יזופא ב"ר משה קאשמאן סג"ל, הענא תע"ח) ערך לימוד סעיף י"ד: [חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה] וכל זה בנערותו, משל לאילן אם הוא עדיין רך יכול להמשיך ענפיו לכל צד שירצה, וברכות עתים עד כי יזקין בארץ גזעו אי אפשר להמשיכו ולהטותו לשום צד מהצדדים. כן הדבר הזה, ימשוך ענפי הילד שהם מעשיו אם שרשו עומד במקום טומאה לילך בשרירות לבו - יראה